

Sālistamba Sūtra - Leçon 74

1. Exercice de lecture

ས་བོན་ཡང་འདི་སྣམ་དུ་བདག་གིས་སྐྱ་གུ་མངོན་པར་བསྐྱབ་པོ་སྣམ་དུ་མི་སེམས་སོ། །སྐྱ་གུ་ཡང་
 འདི་སྣམ་དུ་བདག་ནི་རྒྱུ་འདི་དག་གིས་མངོན་པར་བསྐྱབས་སོ་སྣམ་དུ་མི་སེམས་མོད་ཀྱི། འོན་ཀྱང་
 རྒྱུ་འདི་དག་ཡོད་ལ་ས་བོན་འགགས་པ་ན་སྐྱ་གུ་མངོན་པར་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་བཞིན་དུ་མི་
 ཉོག་ཡོད་ན་འབྲས་བུའི་བར་དུ་ཡང་མངོན་པར་འགྲུབ་པར་འགྱུར་ཏེ། སྐྱ་གུ་དེ་ཡང་བདག་གིས་མ་
 བྲས། གཞན་གྱིས་མ་བྲས། གཉི་གས་མ་བྲས། དབང་སྐྱལ་གིས་མ་བྲས། དུས་གྱིས་མ་བསྐྱར། རང་
 བཞིན་ལས་མ་བྱུང་། རྒྱ་མེད་པ་ལས་ཀྱང་མ་སྐྱེས་ཏེ། འོན་ཀྱང་ས་དང་། རྩ་དང་། མི་དང་། རྩུང་
 དང་། བམ་མཁའ་དང་། དུས་གྱི་ཁམས་རྣམས་འདུས་ནས་ས་བོན་འགགས་པ་ན་སྐྱ་གུ་མངོན་པར་
 འགྲུབ་པར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལྟར་སྤྱི་རོལ་གྱི་ཉེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་འབྱུང་བ་རྒྱུ་དང་འབྲེལ་བར་བལྟའོ། །

La graine ne pense nullement : « Je vais manifester le germe. » Le germe non plus ne pense point : « J'ai été manifesté par ces conditions. » Cependant, lorsque ces conditions sont présentes et que la graine cesse d'exister, le germe se manifestera. De même, lorsque la fleur est présente, jusqu'au fruit également tout se manifestera.

Ce germe n'a pas été fait par lui-même, ni fait par un autre, ni fait par les deux, ni fait par Īśvara, ni transformé par le temps, ni surgi d'une nature propre, ni non plus né d'une absence de cause.

Cependant, lorsque les éléments de la terre, de l'eau, du feu, du vent, de l'espace et du temps se sont assemblés et que la graine cesse d'exister, le germe se manifestera. C'est ainsi que l'on examine la production interdépendante externe en relation avec les conditions.

2. Repère des particules

[ས་བོན་+ཡང་]+[འདི་སྣམ་+དུ་] [བདག་+གིས་] [སྐྱ་གུ་-མངོན་པར་བསྐྱབ་པོ་-སྣམ་+དུ་] [མི་
 སེམས་+སོ།] [སྐྱ་གུ་+ཡང་] [འདི་སྣམ་+དུ་] [བདག་+ནི་+རྒྱུ་འདི་དག་+གིས་+མངོན་པར་
 བསྐྱབས་+སོ།] [སྣམ་+དུ་+མི་སེམས་+མོད་ཀྱི།] [འོན་+ཀྱང་] [རྒྱུ་འདི་དག་-ཡོད་+ལ་] [ས་བོན་
 འགགས་པ་+ན་] [སྐྱ་གུ་-མངོན་པར་འགྲུབ་པར་འགྱུར་+རོ།] །

[དེ་བཞིན་+དུ] [མེ་ཉོག་ཡོད་+ན] [འབྲས་བུ་འི་+བར་+དུ་+ཡང་] [མངོན་པར་འགྲུབ་པར་འགྲུར་+ཉེ] |

[སྐྱ་གུ་+དེ་+ཡང་] [བདག་+གིས་+མ་བྱས།] [གཞན་+གྱིས་+མ་བྱས།] [གཉི་གས་+མ་བྱས།] [དབང་སྐྱུག་+གིས་+མ་བྱས།] [དུས་+གྱིས་+མ་+བསྐྱར།] [རང་བཞིན་+ལས་+མ་བྱང་] [རྒྱ་མེད་པ་+ལས་+གྲང་+མ་སྐྱེས་+ཉེ] |

[འོན་+གྲང་] [ས་+དང་] [ཅུ་+དང་+།] [མེ་+དང་+།] [རྒྱུ་+དང་+།] [ནམ་མཁའ་+དང་+།] [དུས་+གྱི་+ཁམས་རྣམས་] [འདུས་+ནས་] [ས་བོན་འགགས་པ་+ན] [སྐྱ་གུ་-མངོན་པར་འགྲུབ་པར་འགྲུར་+ཉེ] | [དེ་ལྟར་] [སྤྱི་རོལ་+གྱི་+ཉེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འགྲུང་བ་] [རྐྱེན་+དང་+འབྲེལ་པར་བལྟ་+ལོ། |

3. Vocabulaire du passage du Śālistamba Sūtra

ས་བོན་	graine
ཡང་	aussi, même (particule d'emphase)
འདི་སྐྱམ་དུ་	pensant « ceci »
བདག་	soi, moi
གིས་	par (instrumental)
སྐྱ་གུ་	germe, pousse
མངོན་པར་	manifestement
བསྐྱབ་པོ་	je manifesterai
སྐྱམ་དུ་	pensant que
མི་སེམས་སོ་	ne pense pas
ནི་	particule topicalisante
རྐྱེན་	condition(s)

འདི་དག་	ces (démonstratif pluriel)
བསྐྱབས་མོ་	a été manifesté
མོད་ཀྱི་	bien que, cependant
འོན་ཀྱང་	cependant, néanmoins
ཡོད་	exister, être présent
ལ་	à, dans (locatif)
འགགས་པ་	cessation, disparition
ན་	lorsque, quand (temporel)
འགྱུབ་པར་འགྱུར་རོ་	sera manifesté
དེ་བཞིན་དུ་	de même, ainsi
མེ་ཉོག་	fleur
འབྲས་བུ་	fruit
འི་	de (génitif)
བར་དུ་	jusqu'à
ཉི་	particule explicative
དེ་	cela
གཞན་	autre
གཉི་ག་	les deux
དབང་ལྷུག་	Īśvara (dieu créateur)
དུས་	temps
ཀྱིས་	par (instrumental)
བསྐྱུར་	transformer

རང་བཞིན་	nature propre
ལས་	de, depuis (ablatif)
བྱུང་	surgir, provenir
རྩ་	cause
མེད་པ་	absence de
ཤུང་	aussi, même
སྐྱེས་	naître, être né
ས་	terre
དང་	et, avec
ཚུ་	eau
མེ་	feu
རླུང་	vent, air
ནམ་མཐའ་	espace
ཁམས་	élément
རྣམས་	pluriel
འདུས་	s'assembler
ནས་	après que (ablatif temporel)
དེ་ལྟར་	ainsi
སྤྱི་རྗེས་	externe
ལྱི་	de (génitif)
རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་	production interdépendante
འབྲེལ་པར་	en relation

བཟླ་	examiner, considérer
ཨོ་	particule finale d'affirmation

4. Analyse grammaticale détaillée phrase par phrase

Première phrase

ས་བོན་ཡང་འདི་སྐྱམ་དུ་བདག་གིས་སྐྱ་གུ་མངོན་པར་བསྐྱབ་པོ་སྐྱམ་དུ་མི་སེམས་སོ། །

- **ས་བོན་ཡང་** : sujet - « la graine aussi ». **ས་བོན་** « graine » + **ཡང་** particule d'emphase marquant l'inclusion (« aussi, même »)
- **འདི་སྐྱམ་དུ་** : adverbe de manière introduisant le discours rapporté - « pensant ceci ». **འདི་** « ceci » + **སྐྱམ་དུ་** locution verbale marquant la pensée intérieure
- **བདག་གིས་** : agent - « par moi ». **བདག་** « soi, moi » + **གིས་** particule ergative-instrumentale marquant l'agent. Selon Le Clair Miroir, cette particule indique l'agent véritable de l'action
- **སྐྱ་གུ་** : objet - « le germe ». **སྐྱ་གུ་** « germe, pousse » à l'absolutif (marque zéro), fonction d'objet direct.
- **མངོན་པར་བསྐྱབ་པོ་** : prédicat verbal (verbe causatif au futur) - « je manifesterai ». **མངོན་པར་** « manifestement » + **བསྐྱབ་པོ་** forme future du verbe causatif **བསྐྱབ་** « manifester, accomplir »
- **སྐྱམ་དུ་མི་སེམས་སོ་** : proposition principale négative - « ne pense pas ». **སྐྱམ་དུ་** particule de citation fermant le discours rapporté + **མི་སེམས་སོ་** verbe négatif « ne pense pas » avec particule finale assertive **སོ་**.

Traduction de la phrase : La graine aussi ne pense pas : « Je vais manifester le germe. »

Deuxième phrase

སྐྱ་གུ་ཡང་འདི་སྐྱམ་དུ་བདག་ནི་རྐྱེན་འདི་དག་གིས་མངོན་པར་བསྐྱབས་སོ་སྐྱམ་དུ་མི་སེམས་མོད་ཀྱི།

- **སྐྱ་གུ་ཡང་** : sujet - « le germe aussi ». **སྐྱ་གུ་** « germe » + **ཡང་** particule d'emphase inclusive
- **འདི་སྐྱམ་དུ་** : adverbe de manière introduisant le discours rapporté - « pensant ceci »
- **བདག་ནི་** : sujet topicalisé du discours rapporté - « moi ». **བདག་** « moi » + **ནི་** particule topicalisante emphatique
- **རྐྱེན་འདི་དག་གིས་** : complément d'agent - « par ces conditions ». **རྐྱེན་** « condition » + **འདི་དག་** « ces » (démonstratif + **དག་** particule de pluriel) + **གིས་** instrumental marquant l'agent
- **མངོན་པར་བསྐྱབས་སོ་** : prédicat verbal (passé) - « j'ai été manifesté ». **མངོན་པར་** « manifestement » + **བསྐྱབས་སོ་** forme passée du verbe causatif + particule assertive **སོ་**

- ལྷམ་དུ་མི་སེམས་ : proposition principale négative - « ne pense pas ». Clôture du discours rapporté + verbe négatif
- མོད་ཀྱི་ : connecteur adversatif - « bien que, cependant ». Selon Le Clair Miroir, མོད་ཀྱི་ introduit une opposition entre deux propositions. Structure : MOD KYI / MOD KYANG

Traduction de la phrase : Le germe aussi ne pense point : « J'ai été manifesté par ces conditions », bien que...

Troisième phrase

འོན་ཀྱང་རྒྱུ་འདི་དག་ཡོད་ལ་ས་བོན་འགགས་པ་ན་ལྷུ་གུ་མངོན་པར་འགྱུར་པར་འགྱུར་རོ།

- འོན་ཀྱང་ : connecteur adversatif - « cependant, néanmoins ». འོན་ + ཀྱང་ locution adversative complétant la structure MOD... ON KYANG.
- རྒྱུ་འདི་དག་ : sujet - « ces conditions ». རྒྱུ་ « condition » + འདི་དག་ démonstratif pluriel
- ཡོད་ : verbe d'existence - « exister, être présent ». Verbe indifférentiatif (intransitif)
- ལ་ : particule conjonctive-temporelle - « et, lorsque ». Selon Le Clair Miroir, la particule oblique ལ་ peut marquer l'incidence temporelle ou la coordination.
- ས་བོན་འགགས་པ་ : syntagme verbal nominalisé - « la cessation de la graine ». ས་བོན་ « graine » + འགགས་པ་ forme nominalisée de འགག་ « cesser ».
- ན་ : particule temporelle locative - « lorsque, quand ». Marque la circonstance temporelle. Variante de ལ་ après ན་.
- ལྷུ་གུ་ : sujet - « le germe ». À l'absolutif, sujet du verbe intransitif résultatif
- མངོན་པར་འགྱུར་པར་འགྱུར་རོ་ : prédicat verbal (futur) - « se manifestera ». མངོན་པར་ « manifestation » + འགྱུར་པར་ forme finale en པར་ du verbe résultatif འགྱུར་ + འགྱུར་ auxiliaire « devenir » au futur + རོ་ particule finale assertive.

Traduction de la phrase : Cependant, lorsque ces conditions sont présentes et que la graine cesse d'exister, le germe se manifestera.

Quatrième phrase

དེ་བཞིན་དུ་མེ་ཉོག་ཡོད་ན་འབྲས་བུ་འི་བར་དུ་ཡང་མངོན་པར་འགྱུར་པར་འགྱུར་གྱི།

- དེ་བཞིན་དུ་ : adverbe comparatif - « de même, ainsi ». དེ་བཞིན་ « de même » + དུ་ particule oblique.
- མེ་ཉོག་ཡོད་ : proposition conditionnelle - « la fleur existant ». མེ་ཉོག་ « fleur » + ཡོད་ « exister »
- ན་ : particule conditionnelle - « lorsque, si ».
- འབྲས་བུ་འི་བར་དུ་ : complément circonstanciel de limite - « jusqu'au fruit ». འབྲས་བུ་ « fruit » + འི་ génitif + བར་དུ་ « jusqu'à » (བར་ « intervalle » + དུ་ oblique).

- ཡང་ : particule d'emphase - « aussi, également »
- མངོན་པར་འགྱུར་པར་འགྱུར་ : prédicat verbal - « se manifestera ». Construction identique à la phrase précédente
- ཉེ་ : particule explicative conclusive - marquant la fin d'un développement. Selon Le Clair Miroir, རྟེན་ཉེ་ est une particule explicative.

Traduction de la phrase : De même, lorsque la fleur est présente, jusqu'au fruit également tout se manifestera.

Cinquième phrase (liste de négations)

ལྷ་གུ་དེ་ཡང་བདག་གིས་མ་བྱས། གཞན་གྱིས་མ་བྱས། གཉི་གས་མ་བྱས། དབང་ཕྱུག་གིས་མ་བྱས། ཏུས་གྱིས་མ་བསྐྱར། རང་བཞིན་ལས་མ་བྱུང་། རྗེ་མེད་པ་ལས་ཀྱང་མ་སྐྱེས་ཉེ།

- ལྷ་གུ་དེ་ཡང་ : sujet - « ce germe aussi ». ལྷ་གུ་ « germe » + དེ་ démonstratif + ཡང་ particule d'emphase

Suite de sept négations parallèles :

1. བདག་གིས་མ་བྱས་ : « n'a pas été fait par soi-même ». བདག་ « soi » + གིས་ instrumental + མ་བྱས་ verbe négatif au passé.
2. གཞན་གྱིས་མ་བྱས་ : « n'a pas été fait par un autre ». གཞན་ « autre » + གྱིས་ instrumental.
3. གཉི་གས་མ་བྱས་ : « n'a pas été fait par les deux ». གཉི་ག་ « les deux » + particule causale གས་.
4. དབང་ཕྱུག་གིས་མ་བྱས་ : « n'a pas été fait par Īśvara ». དབང་ཕྱུག་ « Īśvara » (dieu créateur hindou) + གིས་ instrumental.
5. ཏུས་གྱིས་མ་བསྐྱར་ : « n'a pas été transformé par le temps ». ཏུས་ « temps » + གྱིས་ instrumental + མ་བསྐྱར་ verbe négatif « transformer ».
6. རང་བཞིན་ལས་མ་བྱུང་ : « n'est pas surgi d'une nature propre ». རང་བཞིན་ « nature propre » + ལས་ ablatif marquant la provenance + མ་བྱུང་ « ne pas surgir ».
7. རྗེ་མེད་པ་ལས་ཀྱང་མ་སྐྱེས་ : « n'est pas non plus né d'une absence de cause ». རྗེ་མེད་པ་ « absence de cause » + ལས་ ablatif + ཀྱང་ particule d'emphase « même, aussi » + མ་སྐྱེས་ « n'est pas né ».

- ཉེ་ : particule explicative conclusive.

Traduction de la phrase : Ce germe n'a pas été fait par lui-même, ni fait par un autre, ni fait par les deux, ni fait par Īśvara, ni transformé par le temps, ni surgi d'une nature propre, ni non plus né d'une absence de cause.

Sixième phrase

འོན་ཀྱང་ས་དང་། རྩ་དང་། མི་དང་། རླུང་དང་། བམ་མཁའ་དང་། ཏུས་ཀྱི་ཁམས་རྣམས་འདུས་ནས་ས་བོན་འགགས་པ་ན་སྐྱ་གུ་
མངོན་པར་འགྱུར་པར་འགྱུར་ཏེ།

- འོན་ཀྱང་ : connecteur adversatif - « cependant »
- ས་དང་། རྩ་དང་། མི་དང་། རླུང་དང་། བམ་མཁའ་དང་། ཏུས་ཀྱི་ཁམས་རྣམས་ : sujet composé - « les éléments de la terre, de l'eau, du feu, du vent, de l'espace et du temps »
  - Liste coordonnée par དང་ « et, avec » (particule de conjonction)
  - ས་ « terre », རྩ་ « eau », མི་ « feu », རླུང་ « vent », བམ་མཁའ་ « espace »
  - ཏུས་ཀྱི་ « du temps » (ཏུས་ + ཀྱི་ génitif)
  - ཁམས་རྣམས་ « éléments » (ཁམས་ + རྣམས་ pluriel)
- འདུས་ནས་ : verbe + particule temporelle ablatif - « après s'être assemblés ». འདུས་ « s'assembler » + བམ་ particule ablatif-temporelle marquant l'antériorité. Selon Le Clair Miroir, NAS postposé à un verbe au passé indique l'antériorité de la proposition subordonnée.
- ས་བོན་འགགས་པ་ན་ : proposition temporelle - « lorsque la graine cesse ». Construction identique à la phrase 3.
- སྐྱ་གུ་མངོན་པར་འགྱུར་པར་འགྱུར་ : prédicat - « le germe se manifestera »
- ཏེ་ : particule explicative

Traduction de la phrase : Cependant, lorsque les éléments de la terre, de l'eau, du feu, du vent, de l'espace et du temps se sont assemblés et que la graine cesse d'exister, le germe se manifestera.

Septième phrase

དེ་ལྟར་གྱི་རོལ་གྱི་རྗེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་རྒྱུན་དང་འབྲེལ་པར་བལྟའོ།

- དེ་ལྟར་ : adverbe de manière - « ainsi ». དེ་ « cela » + ལྟར་ « comme, ainsi »
- གྱི་རོལ་གྱི་ : qualificatif - « externe ». གྱི་རོལ་ « extérieur » + གྱི་ génitif
- རྗེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་ : objet direct nominalisé - « la production interdépendante ». རྗེན་ « s'appuyer » + ཅིང་ particule conjonctive « et » + འབྲེལ་པར་ « en relation » + འབྱུང་བ་ « production » (nominalisateur བ་) = terme technique pour *pratītyasamutpāda*.
- རྒྱུན་དང་འབྲེལ་པར་ : complément circonstanciel de manière - « en relation avec les conditions ». རྒྱུན་ « conditions » + དང་ « avec » + འབྲེལ་པར་ « en relation ».
- བལྟའོ་ : prédicat verbal + particule finale - « on examine ». བལྟ་ « examiner, considérer » + འོ་ particule finale d'affirmation

Traduction de la phrase : C'est ainsi que l'on examine la production interdépendante externe en relation avec les conditions.

5. Traduction littérale

ས་བོན་ཡང་འདི་སྣམ་དུ་བདག་གིས་སྤྱི་གུ་མངོན་པར་བསྐྱབ་པོ་སྣམ་དུ་མི་སེམས་སོ། །སྤྱི་གུ་ཡང་འདི་སྣམ་དུ་བདག་གི་རྒྱུ་འདི་
དག་གིས་མངོན་པར་བསྐྱབས་པོ་སྣམ་དུ་མི་སེམས་མོད་ཀྱི། འོན་ཀྱང་རྒྱུ་འདི་དག་ཡོད་ལ་ས་བོན་འགགས་པ་ན་སྤྱི་གུ་མངོན་
པར་འགྲུབ་པར་འགྱུར་རོ། །དེ་བཞིན་དུ་མེ་ཉོག་ཡོད་ན་འབྲས་བུའི་བར་དུ་ཡང་མངོན་པར་འགྲུབ་པར་འགྱུར་ཏེ། སྤྱི་གུ་དེ་ཡང་
བདག་གིས་མ་བྱས། གཞན་གྱིས་མ་བྱས། གཉི་གས་མ་བྱས། དབང་སྤྱུག་གིས་མ་བྱས། དུས་ཀྱིས་མ་བསྐྱར། རང་བཞིན་ལས་
མ་བྱུང་། རྒྱ་མེད་པ་ལས་ཀྱང་མ་སྐྱེས་ཏེ། འོན་ཀྱང་ས་དང་། རྩ་དང་། མེ་དང་། རླུང་དང་། རྣམ་མཁའ་དང་། དུས་ཀྱི་ཁམས་
རྣམས་འདུས་ནས་ས་བོན་འགགས་པ་ན་སྤྱི་གུ་མངོན་པར་འགྲུབ་པར་འགྱུར་ཏེ། དེ་ལྟར་བྱི་རོལ་གྱི་རྩེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འགྱུར་བ་
རྒྱུ་དང་འབྲེལ་པར་བལྟོའོ། །

Traduction littérale :

La graine aussi ne pense pas : « Moi, je vais manifester le germe. » Le germe aussi ne pense point : « Moi, j'ai été manifesté par ces conditions », bien que (cela soit le cas). Cependant, lorsque ces conditions sont présentes et que la graine cesse, le germe se manifesterá. De même, lorsque la fleur est présente, jusqu'au fruit également (tout) se manifesterá.

Ce germe aussi n'a pas été fait par soi-même, n'a pas été fait par un autre, n'a pas été fait par les deux, n'a pas été fait par Īśvara, n'a pas été transformé par le temps, n'est pas surgi d'une nature propre, et n'est pas non plus né d'une absence de cause.

Cependant, lorsque les éléments de la terre, de l'eau, du feu, du vent, de l'espace et du temps se sont assemblés et que la graine cesse, le germe se manifesterá. C'est ainsi que l'on examine la production interdépendante externe en relation avec les conditions.